

Shënim paraprak

Në vend të kontributeve së vetë praktikës së MGJP-së, pjesa praktike e këtij kapitulli do të paraqesë një raport rreth një projekti konkret hulumtimi të MGJP-së në Zvicrën gjermanishtfolëse.

MGJP-ja në fokus. Përfundimet e projektit hulumtues «Zhvillimi i gjuhës së parë dhe të dytë në kontekst ndërkulturor»

Edina Krompák

Mësimi i gjuhës së prejardhjes, ose siç quhet ndryshe në Zvicër, mësimi i gjuhës dhe kulturës së prejardhjes (MGJKP) qëndron shpesh në qendër të diskutimeve të politikave arsimore. Nga njëra anë, këshillohet shprehimisht mundësia e MGJKP-së nga Konferencat Zvicerane të Drejtorive Arsimore të Kantoneve dhe mundësohen ndihma financiare nëpërmjet nenit të 16 të ligjshmërisë së gjuhëve në Zvicër për «Zhvillimi i njohurive i personave që flasin një gjuhë tjetër në gjuhën e tyre të parë». Nga ana tjetër, përkrahja institucionale e gjuhës së parë është subjekt i një presioni legjitim të vazhdueshëm (Krompák, 2014, krahaso këtu edhe Reich-in kapitulli 15 A). Presioni kryesor legjitim argumentohet duke u bazuar në faktin se përkrahja e gjuhës së parë favorizon zhvillimin e gjuhës së dytë. Pas këtij supozimi fshihet hipoteza e pavarur e Cummins-it (1981), e cila përdoret gjithmonë si një pikënisje e studimeve empirike të efekteve të gjuhës së parë dhe të dytë.

Baza teorike të projektit të hulumtimit

Projekti i hulumtimit «Zhvillimi i gjuhës së parë dhe të dytë në kontekst ndërkulturor» (Caprez Krompák, 2010) kishte si qëllim hulumtimin e kurseve të MGJKP-së (ose MGJP-së) të pastudiuara më parë në pjesën gjermanishtfolëse të Zvicrës si dhe fitimin e njohurive të zhvillimit të gjuhës së fëmijëve me prejardhje emigrimi. Në qendër të studimit ishin çështjet e mëposhtme: Si ndikon frekuentimi i MGJP-së në zhvillimin e aftësive gjuhësore të gjuhës së parë dhe të dytë? Cilat janë kushtet që karakterizojnë kurset e MGJKP-së

zvicerane? Pjesën teorike të studimit e përbënin studimet rreth dështimeve të fëmijëve dhe të rinjve me prejardhje emigrimi si dhe «hipoteza e pavarur» e Cummins-it (1981), thelbi i së cilës përmban një lidhje pozitive ndërmjet zhvillimit të gjuhës së parë dhe të dytë. Citate origjinale janë dy kushte të rëndësishme të pavarësisë, si arrihet formulimi i përkrahjes së vazhdueshme të dy gjuhëve dhe motivimi i përshtatshëm, të cilat vështirësojnë verifikimin empirik të hipotezës. Në lidhje me hipotezën mendohet se një nivel me kërkesë të lartë i gjuhës së dytë mund të arrihet vetëm atëherë kur edhe gjuha e parë është e zhvilluar mjaftueshëm. Ky supozim rrjedh nga hipoteza e niveleve të shkallëzuara së Cummins-it (1984) *. Hipoteza e niveleve të shkallëzuara, e cila më vonë u diskutua në mënyrë kritike nga vetë autori (Cummins, 2000), nuk korrespondon më me kërkimet e hulumtimeve të reja gjuhësore. Ndryshe nga hipoteza e niveleve të shkallëzuara, zhvillimi gjuhësor nuk cilësohet si një model i përkallëzuar, por si një model zhvillimi dinamik (Herdina & Jessner 2000). Me konceptin e «Translanguaging-it» (Garcia, 2009) vihet në pah dhe theksohet zhvillimi dinamik i gjuhëve, që tek individët që flasin dy ose më shumë gjuhë ku nuk ekziston asnjë kufi i qartë ndërmjet gjuhëve të vetme.

*) Nga hipoteza e niveleve të shkallëzuara të Cummins-it (1984) del se zhvillimi i gjuhës së parë dhe të dytë kalon në tri shkallë nivelesh. Në shkallën më të ulët qëndron semilingualism (gjysmëgjuhësia), e cila është tregues i aftësive gjuhësore të ulta dhe çon në efekte konjitive negative. Dygjuhësia dominuese nuk tregoi as efekt pozitiv e as negativ, në të cilën një nga dy gjuhët zotërohet me nivel të lartë. Në dygjuhësinë e shtuar bëhet fjalë për aftësi të larta gjuhësore si në gjuhën e parë ashtu edhe në të dytën. Kjo shkallë e lartë niveli ka ndikime pozitive përse i përket zhvillimit konjitiv (Caprez-Krompák, 2010).

Zbulimet qendrore të studimit

Për të pasur një pamje të diferencuar të MGJKP-së (MGJP-së), u zgjodh për studim një dizajn hulumtues që do të kishte parasysh fusha të ndryshme si rrafshin e individit, rrafshin e shtëpisë prindërore dhe rrafshin shkollor.

Në fushën e rrafshit të individit u testuan nxënës shqipfolës dhe turqishtfolës të vitit të tretë dhe të katërt shkollor në dy pika kohore me C-Testin në gjuhën e parë dhe të dytë. Në harkun e parë kohor grupi me MGJP-së përbëhej nga 126 nxënës dhe grupi pa MGJP nga 55 nxënës. Në harkun e dytë kohor morën pjesë 80 fëmijë dhe 46 pa MGJP. Si variabla të kontrollit gjatë analizimit u përfshinë motivimi për mësimin e gjuhës, statusi socio-ekonomik i prindërve, qëndrimet gjuhësore dhe kulturore të tyre si dhe nxitja gjatë mësimin të gjuhës. Zbulimi qendror i këtij studimi të gjatë ishte se frekuentimi i MGJP-së nën mbikëqyrjen e variablave të kontrollit ushtron një ndikim pozitiv në zhvillimin e gjuhës së parë (shqipen) (për shkak të numrit në rënie të pjesëmarrësve të grupeve të kontrollit të fëmijëve turqishtfolës pa MGJP u desh detyrimisht të hiqej dorë nga analizimi i C-Testit së gjuhës turke).

Frekuentimi i MGJP-së si dhe nxitja prindërore ndikuan në zhvillimin e gjuhës shqipe në mënyrë pozitive tek personat e marrë në hulumtim. Tek zhvillimi i gjuhës së dytë gjermane u dëshmuua një zhvillim paralel i të dy grupeve, ku fëmijët me MGJP arritën rezultate shumë më të mira tek të dy harqet kohore sesa fëmijët pa MGJP. Megjithatë ky ndryshim nuk mund të shpjegohej me efektin pozitiv të MGJP-së. Variablat e kontrollit si statusi social-ekonomik i prindërve dhe motivimi nuk ushtruan asnjë rol domethënës në zhvillimin e aftësive gjuhësore të gjermanishtes. Rezultatet gjuhësore në gjermanisht në harkun e dytë kohor u shpjeguan vetëm nëpërmjet rezultateve gjuhësore të harkut të parë kohor.

Në mënyrë të përmbledhur u dol në përfundimin se përkrahja e institucionalizuar e gjuhës së parë, edhe pse zhvillohet vetëm një herë në javë, ushtron një efekt pozitiv tek gjuha e parë dhe nuk ndikon në përkrahjen e gjuhës së dytë. Provat dëshmojnë po ashtu edhe një ndikim pozitiv tendencioz në aftësitë e përgjithshme gjuhësore, nga ku përfiton edhe gjuha e dytë (gjermanishtja).

Duke u bazuar në rezultatet e analizës sasiore të 111 pyetësorëve të prindërve në rrafshin e shtëpisë prindërore u bë e qartë, që nxitja prindërore përsa i përket zhvillimit të gjuhës luan një rol të rëndësishëm, por megjithatë jo vendimtar. Ai tregoi një model të ndryshëm në përkrahjen e gjuhës së parë, ndërsa nënat komunikonin në mënyrë të qartë me fëmijët e tyre e më shpesh në gjuhën e parë, përdorimi i gjuhës ndërmjet baballarëve dhe fëmijëve karakterizohej nga një ndërrim gjuhësor (ode-switching) (krahajo këtu edhe Schader 2006). Analiza e të dhënave cilësore theksoi rëndësinë e qëndrimeve prindërore

rreth përkrahjes së gjuhës. Ata prindër, fëmijët e të cilëve frekuentonin MGJP-në, vinin në dukje rëndësinë e përkrahjes së gjuhës së parë, shumëgjuhësisë dhe transmetimin e dijeve të vendit të prejardhjes së prindërve si dhe integrimin në shoqërinë zvicerane.

Në rrafshin shkollor, rezultatet qendrore të pyetësorit sasiore të 338 mësimdhënësve të MGJP-së në Zvicrën gjermanisht-folëse treguan integrimin e munguar të MGJP-së në procesin e rregullt mësimor dhe kështu edhe mosbashkëpunimin me mësimdhënësit zviceranë si dhe pasigurinë lidhur me financimin e kurseve të MGJP-së. Nga njëra anë, financimi i këtyre kurseve kryhej nga prindërit, nga ana tjetër nëpërmjet konsullatave dhe ambasadave dhe në pak raste nëpërmjet kantoneve ose qytetit (krahajo këtu edhe kapitullin 1A.3 në këtë vëllim). Në varësi dhe të rrethanave, lindin dallime të mëdha në pagesa si dhe kushte të pasigurta punësimi.

Një tjetër rezultat tregoi mangësi në shkollimin dhe kualifikim të mësimdhënësve të MGJP-së (krahajo kap. 14). Pavarësisht faktit se pjesa më e madhe e të pyeturve kishin kryer një shkollim terciar në vendin e prejardhjes, vetëm 50% e tyre zotëronin një shkollim si mësimdhënës gjuhe. Pjesëmarrja në mundësi të tjera shkollimi vështirësohej për shkak të financimit dhe orareve të punës (në shumë raste mësimdhënësit duhet t'i merrnin vetë përsipër shpenzimet e financimit). Në lidhje me përkrahjen e gjuhës së dytë u paraqit kjo panoramë e njëanshme: Qëllimi kryesor i mësimdhënësve të pyetur të MGJP-së ishte vetëm në përkrahjen e gjuhës së parë dhe në transmetimin e njohurive të vendit përkatës të prejardhjes.

Rezyme dhe përmbledhje e përgjithshme

Në mënyrë të përmbledhur mund të dilet në përfundimin se hipoteza e pavarësisë ka dhënë një kontribut të rëndësishëm rreth perceptimit të diferencuar të aftësive gjuhësore të fëmijëve që flasin dy gjuhë. Megjithatë hipoteza nuk ka të bëjë me legjitimitetin e MGJP-së. Nga njëra anë vërtetësia e hipotezës vështirësohet nëpërmjet kushteve të formuluar, nga ana tjetër argumentimi i përkrahjes së gjuhës së parë duhet të merrte një tjetër drejtim, i cili njih shumëgjuhësinë individuale dhe shoqërore si një normë duke e përkrahur dhe vlerësuar (pavarësisht nga një ndikim i pritur i gjuhës së dytë).

Do të ishte për t'u vlerësuar nëse përkrahja institucionale e gjuhës së parë të ndërtohej dhe mundësohej nëpërmjet MGJP-së në fushën e integritit si dhe në shkollimin dhe kualifikim e mësimdhënësve të MGJP-së. Në lidhje me këtë, tematika a dygjuhësisë dhe shumëgjuhësisë ose Translanguaging (Garcia, 2009) duhet të marrë një rol më të rëndësishëm në lidhje me heterogjenitetin në shkollimin e mësuesve. Një hulumtim i mëtejshëm nevojitet në lidhje me praktikën e shumëllojshme të shumëgjuhësisë së fëmijëve dhe të rinjve si dhe në familje e në institucionet arsimore. Diversiteti i gjuhëve të shekullit XXI do të mund dhe do të duhej të zgjerohej nën kujdesjen e masave të lartpërmendura dhe në sistemin shkollor për t'u përfshirë në të si një burim i rëndësishëm i dukshëm dhe i prekshëm.

Bibliografia

- Caprez-Krompàk, Edina (2010): Entwicklung der Erst- und Zweitsprache im interkulturellen Kontext. Eine empirische Untersuchung über den Einfluss des Unterrichts in heimatlicher Sprache und Kultur (HSK) auf die Sprachentwicklung. Münster: Waxmann.
- Caprez-Krompàk, Edina (2011): Was bringt der HSK-Unterricht für die Sprachentwicklung? *vpad bildungspolitik*, 174, S. 9–11.
- Cummins, Jim (1981): The Role of Primary Language Development in Promoting Educational Success for Language Minority Students. In: California State Department of Education (ed.): *Schooling and Language Minority Students: A Theoretical Framework*. Los Angeles: Evaluation, Dissemination and Assessment Center, California State University, S. 3–49.
- Cummins, Jim (1984): *Bilingualism and Special Education: Issues in Assessment and Pedagogy*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Cummins, Jim (2000): *Language, Power and Pedagogy. Bilingual Children in the Crossfire*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Garcia, Ofelia (2009): *Bilingual Education in the 21st Century: A Global Perspective*. West-Sussex: Wiley-Blackwell.
- Herdina, Philip; Ulrike Jessner (2000): The Dynamics of Third Language Acquisition. In: Jasone Cenoz; Ulrike Jessner (eds.): *English in Europe. The Acquisition of a Third Language*. Clevedon: Multilingual Matters, S. 84–98.
- Krompàk, Edina (2015): Herkunftssprachlicher Unterricht. Ein Begriff im Wandel. In: Rudolf Leiprecht; Anja Steinbach (Hrsg.): *Schule in der Migrationsgesellschaft. Ein Handbuch. Bd 2: Sprache – Rassismus – Professionalität*. Schwalbach/Ts.: Wochenschauverlag, S. 64–83.
- Schader, Basil (Hrsg.) (2006): *Albanischsprachige Kinder und Jugendliche in der Schweiz. Hintergründe, sprach- und schulbezogene Untersuchungen*. Zürich: Verlag Pestalozzianum.